

ATLANTİS

Uluslararası Tarih Dergisi / International History Journal
2, 2025, s. 11-20.

Tarihsel Süreçte Melekli'nin (İğdır) Eski Çağı

The Ancient Age of Melekli (İğdır) in the Historical Process

Şüheda Ablak*

Öz

Melekli, İğdır şehir merkezinin yaklaşık 5 km. kuzeydoğusunda bulunmaktadır. Belde'nin kurulu olduğu arazi, Ağrı Dağı'ndan akan lavların kuzeye ulaştığı son noktadır. Belde sınırları içinde yer alan volkanik alanlar ve özellikle tepeler Kalkolitik Çağ'dan itibaren yaşam alanı olarak kullanılmışlardır. Bu volkanik alanın aynı zamanda ovayla sınır olması yerleşim alanı olarak seçilmelerinde önemli bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır. Kalkolitik Çağ'dan itibaren yerleşilen Melekli, Tunç ve Demir Çağı süreçlerinde de yerleşim alışkanlığını devam ettirerek önemli bir kültür envanterinin sahibi olmuştur. Melekli Bölgesi İğdır merkez ilçe ile diğer önemli bir arkeolojik alan olan Karakoyunlu-Taşburun arasındaki konumu ile tarihsel süreçte önemli bir rol üstlenmiştir. Kalkolitik Çağ'dan başlamak üzere tüm Tunç ve Demir Çağı periyodunu aralıksız bir şekilde barındıran arkeolojik merkezlere sahip olması Melekli'yi Doğu Anadolu Bölgesi içerisinde önemli bir konuma getirmektedir. Höyük tarzı yerleşmelere ek olarak, yatay yerleşim modeli, kale, bey konağı gibi farklı tipolojilerdeki bu arkeolojik ve tarihi siteler bölgenin ne kadar önemli olduğuna işaret etmektedir. Son yapılan değerlendirmeler Orta Tunç Çağı'nda Melekli bölgesinin Nahçıvan bölgesi ile etkileşim içerisinde olduğuna işaret etmektedir.

Anahtar Kelimeler: İğdır, Melekli, Yerleşik Yaşam, Tarih, Arkeoloji

Abstract

Melekli is situated approximately 5 km northeast of İğdır city center. The land where the town is located is the last point where the lava flowing from Mount Ararat reaches the north. The volcanic areas, and especially the hills within the town's borders, have been utilized as habitation sites since the Chalcolithic Age. The fact that this volcanic area also borders a plain is a significant factor in its selection as a settlement area. Inhabited since the Chalcolithic Age, Melekli maintained its settlement patterns throughout the Bronze and Iron Ages, creating a significant cultural heritage. The Melekli region, with its location between the central district of İğdır and another important archaeological site, Karakoyunlu-Taşburun, has played a significant role in historical processes. Its presence in archaeological centers that encompass the entire Bronze and Iron Ages starting from the Chalcolithic Age, places Melekli in a significant position within the Eastern Anatolia Region. In addition to tell-style settlements these archaeological and historical sites, which feature diverse typologies such as horizontal settlement models, castles, and lordly mansions, highlight the region's significance. Recent assessments indicate that the Melekli region interacted with the Nakhchivan region during the Middle Bronze Age.

Keywords: İğdır, Melekli, Settled Life, History, Archaeology

Geliş Tarihi/Received: 04.11.2025

Kabul Tarihi/Accepted: 13.12.2025.

Atıf: Şüheda Ablak, Tarihsel Süreçte Melekli'nin (İğdır) Eski Çağı, *ATLANTİS*, 2, 2025, s. 11-20.

* Dr., Bağımsız Araştırmacı, arkeosuhedaablak@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8375-5198>

Giriş

Dünya üzerinde bazı bölgeler konumlarından dolayı tarihi ve arkeolojik açıdan oldukça önemli olabilmektedirler. Geçmiş dönem kültürleri, yerleşim coğrafyası kapsamında en uygun yerleri bulma konusunda oldukça başarılı faaliyetler göstermişlerdir. Coğrafya temelli bu yerleşmeler genellikle nüfusun da yoğunlaştığı alanlar olarak göze çarpmaktadırlar. Bu alanlardan birisi de İğdır'da bulunan Melekli'dir. Melekli'nin, ova düzeyine sahip bir alan olması ve bu alanın aynı zamanda Ağrı Dağı'nın da kuzey yamaçlarında bulunması, bu sahayı yerleşim stratejisi kapsamında oldukça önemli bir hale getirmiştir. Sahanın bir diğer önemi; Kafkasya ve Doğu Anadolu bölgelerinin kesiştiği alanda bulunmasıdır.¹ Melekli'nin bulunduğu ovalık alanın güneyde Ağrı Dağı ile birleşmesi, sahanın yerleşim çeşitliliğine ve sürekliliğine doğrudan etki eden en önemli faktörlerin başında gelmektedir. Ova düzeyine sahip olan Eskiçağ toplumları kısa sürede dağlık alanlara da ulaşmanın verdiği konfor ile bölgedeki ekonomik faaliyetlerini üst düzeye taşımışlardır. Urartu yazıtlarında yer alan ve Urartu'nun bölgeye düzenlediği seferler sonucunda bölgeden götürdüğü hayvan sürüleri ile ilgili bilgiler bu tespiti doğrular niteliktedir. Urartu, kuzey ve kuzeydoğuya gerçekleştirdiği seferler sonucunda geride bıraktığı yazıtlarda bölgeden götürdüğü hayvanları küçükbaş, büyükbaş ve at olmak üzere farklı başlıklarda küsuratına kadar kayıt altına almıştır.² Ovanın kuzeyinden akarak, güneydoğuya doğru yönelen Aras Nehri de yerleşmelerin konumuna etki eden diğer bir faktör olarak göze çarpmaktadır. Birçok kurumuş göl ve gölet olmasına rağmen bölge su kaynakları açısından oldukça zengindir.³ Bölgenin diğer su kaynakları Ağrı ve Aras Dağları merkezli olup ovaya doğru akan sulardır.⁴ Bu sebeptendir ki su kaynaklarına ve düşük rakımı ile uygun iklim koşullarına sahip olan Melekli bölgesi tespit dildiği kadarıyla Kalkolitik Çağ'dan itibaren günümüze kadar tarihsel sürecin tüm aşamalarına sahiptir.⁵ Bu tarihi süreç bölgenin sahip olduğu tarihi ve arkeolojik siteler aracılığı ile takip edilebilmektedir. Melekli, belirtilen konumundan dolayı zengin bir kültürel mirasa da ev sahipliği yapmaktadır.

Kalkolitik Çağ

İğdır ve yakın çevresinde yapılan araştırmalarda birçok yerleşim yeri tespit edilmiştir. Bu tespitler bugün hala geçerliliğini koruyan tipolojik tanımlama çerçevesinde yapılmaktadır. Yerleşim yerinde kullanılan taşlar, bu taşların büyüklüğü ve işlenme durumu gibi çıplak gözle yapılan değerlendirmeler tipolojik tanımlamanın özünü oluşturmaktadır. Bu değerlendirmeye katkı sunan diğer bir tanımlama da seramik buluntularıdır. Bilindiği üzere her kültürün kendine has bir seramik geleneği bulunmaktadır. Elde veya çarkta yapılan seramikler dönemsel ayrımı ile başlayan bu tipolojik tanımlama sonrasında seramiklerin hamur katkıları, renk ve bezeme gibi özellikleri ile devam etmektedir. Çalışmaya konu sahada şimdiye kadar yapılan araştırmalarda tespit edilen en eski yerleşmeler Kalkolitik Çağ'a tarihlendirilmiştir. Melekli sınırları dâhilinde bulunan Delikkaya,⁶

¹ Hüseyin Metin-vd., İğdır Melekli'deki Delikkaya Yerleşimi: İlk Gözlemler, *Amisos 1 Orta Aras Havzası Özel Sayısı*, 2022, s.57-59.

² Margaret R. Payne, Urartu Çivi Yazılı Belgeler Kataloğu, *Arkeoloji ve Sanat Yayınları*, İstanbul, 2006, s. 8.1.2.

³ Atilla Karataş, Geç Holosen'de Ağrı Dağı Volkanik Kütlesi Çevresinde Kuruyan/Kurutulan Göl, Gölet ve Sulak Alanlar, *Aras Havzası II Tarih Coğrafya Arkeoloji Kültür ve Sanat*, (Ed. Ayhan Yardımcı), Kabalcı Yayıncılık, İstanbul 2023, s.13-21.

⁴ Mehmet Ali Kırpık, Tarihsel Süreçte Toplumların Yerleşim Alanı Belirlemelerine Biyolojik Açıdan Bir Bakış: Bulakbaşı Sulak Alanı Örneği, *Aras Havzası II Tarih Coğrafya Arkeoloji Kültür ve Sanat*, (Ed. Ayhan Yardımcı), Kabalcı Yayıncılık, İstanbul 2023, s.112-115.

⁵ Selçuk Ural, Cumhuriyet Devrinde Orta Aras Havzası'nda Arkeolojik Faaliyetler, *Aras Havzası II Tarih Coğrafya Arkeoloji Kültür ve Sanat*, (Ed. Ayhan Yardımcı), Kabalcı Yayıncılık, İstanbul 2023, s.127.

⁶ Alican Doğan-vd, Ağrı-İğdır İlleri "Orta ve Son Tunç Çağı Aras Boyahları Kültürü Kale, Nekropol, Yerleşim Yeri ve Çanak Çömlekleri" 2019-2020 Yüzey Araştırması, *2019-2020 Yılı Yüzey Araştırmaları Cilt 1*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Ana Yayın No: 3714/1, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Ana Yayın No; 193/1, Ankara 2022, s.231- Hüseyin Metin- vd., İğdır Melekli'deki Delikkaya Yerleşimi: İlk Gözlemler, s.57-59

Gölstü I ve II⁷ bu dönemin en önemli yerleşim yerlerindendir. Bu önem bölgenin yerleşik yaşam alışkanlığının yaklaşık 6000 yıldır devam ettiğine de işaret etmektedir.⁸ Bu dönem yerleşmelerinin en önemlisi Delikkaya olup; (Şekil 1) yerleşim yerinde Kalkolitik Çağ için karakteristik olan bitki katkılı seramikler tespit edilmiştir. Bu seramiklerin çok az bir kısmı boyalı mallardan oluşmaktadır. Bütün seramikler yine bu döneme özgü olarak elde şekillendirilmişlerdir. Genellikle açık devetüyü rengindeki seramiklerin bazılarında bezemeler de bulunmaktadır. Seramik hamurunun yapım aşamasında muhtemelen hamura katılan samanlar, pişme sırasında yandıklarından dolayı seramik yüzeyinde çizgi boşluklar oluşturmuşlardır. Seramik dışında yerleşim yerinde obsidyen ok ve mızrak uçları ile kasaplık işlerinde kullanılan diğer obsidyen kesici aletler tespit edilmiştir⁹ (Şekil 2). Bu buluntular Kalkolitik Çağ'da örgütlü bir toplumun varlığına işaret etmektedir. Delikkaya'nın konuşlandığı alanın düşük rakımlı bir lav yükseltisi üzerinde olması ve yerleşim yerinin etrafında bir savunma duvarının bulunmamış olması bu dönemde dış kaynaklı bir tehdidin olmadığına işaret etmektedir. Bu sebeple; yerleşim yerinden tespit edilen ok ve mızrak uçlarının genel olarak avcılıkta kullanıldığı düşünülmektedir.

Şekil 1: Delikkaya Yerleşmesi

⁷ Alican Doğan-vd, Ağrı-Iğdır İlleri “Orta ve Son Tunç Çağı Aras Boyalıları Kültürü Kale, Nekropol, Yerleşim Yeri ve Çanak Çömlekleri” 2019-2020 Yüzey Araştırması, s. 232,

⁸ Davut Yiğitpaşa, Iğdır/Koruktepe II Höyüğü, *Amisos 1 Orta Aras Havzası Özel Sayısı*, 2022, s. 86-88.

⁹ Alican Doğan-vd, Ağrı-Iğdır İlleri “Orta ve Son Tunç Çağı Aras Boyalıları Kültürü Kale, Nekropol, Yerleşim Yeri ve Çanak Çömlekleri” 2019-2020 Yüzey Araştırması, s. 239.

Şekil 2: Delikkaya obsidyen bıçak

Tunç Çağı

Belirtildiği üzere Melekli'de Kalkolitik Çağ'dan itibaren başlayan yerleşim alışkanlığı Tunç Çağı'nda da devam etmiştir. Siyah ve parlak açkılı seramikleri ile başlayan Tunç Çağı Kültürü'nün bu başlangıç dönemine ait en önemli bilgiler Melekli-Kültepe Höyük'ten elde edilmiştir (Şekil 3). Melekli Höyük İğdır'da en çok araştırılan sitelerden birisidir. Bu höyükte farklı zamanlarda kazı ve araştırmalar yapılmıştır.¹⁰ Yapılan bu kazı ve araştırmaların hepsi farklı ekipler tarafından gerçekleştirildiğinden elde edilen bilgiler de dağınık ve bir bütünü oluşturmaktan oldukça uzaktır. Buna rağmen höyükte Erken Tunç ve Orta Demir çağlarında güçlü bir temsilen olduğu anlaşılmaktadır. Melekli sınırlarında olmamakla birlikte bölgeye oldukça yakın Erhacı Köyü sınırlarında ise Orta Tunç Çağı yerleşmesi, kalesi ve mezarlığı tespit edilmiştir.¹¹ Bu tespit bölgenin nüfus hareketliliğinin Tunç Çağı'nda artarak devam ettiğine de işaret etmektedir. Erhacı yerleşmesiyle birlikte Bulakbaşı 8, Deliktaş ve Gelinciktepe gibi farklı lokasyonlarda Orta Tunç Çağı yerleşmeleri de tespit edilmiştir.¹² Şüphesiz Melekli'nin bulunduğu sahanın uygun iklim koşulları tarihi süreçte yerleşim sürekliliği ve yoğunluğu üzerinde belirleyici olmuştur.

¹⁰ Boris Alekseevich Kuftin, Urartskii 'kolymbarii' u podoshvy Ararata i Kuro-Araksii Enolit, *Vestnik Gosudarstvennogo Museya Gruzji XIII-B*, Tbilisi 1944, s. 73-83,

¹¹ Ayhan Yardimciel, İğdır'da Bir Orta Tunç Çağı Kompleksi Aşağı Erhacı Yerleşimi ve Kalesi, *Seleucia VIII*, s. 91-123.

¹² Abdulhadi Durukan, İğdır Bölgesi Orta Tunç Çağı Merkezleri, *Aras Havzası I Tarih Coğrafya Arkeoloji Kültür ve Sanat*, (Ed. Ayhan Yardimciel-Taner Aydın), Kabalcı Yayıncılık, İstanbul 2022, s. 349-359.

Şekil 3: Melekli Kültepe Höyük

Şekil 4: Melekli Kültepe Urartu seramik

Demir Çağı

Melekli'nin nüfus yoğunluğu ve buna bağlı yerleşim sayısının arttığı süreç Demir Çağı'dır. Demir Çağı'nın başlangıcında bölgenin yerleşim modeli yüksek rakımlı alanlara konuşlanan sitelerle temsil edilmektedir.¹³ Melekli bölgesinin Demir Çağı oldukça hareketli geçmiştir. Melekli ile birlikte İğdır ve çevresi bu dönemde yazılı çağa girmişlerdir. Van merkezli kurulan Urartu Krallığı'nın bölgeye gerçekleştirdiği seferler; Melekli bölgesinin Erikua Krallığı sınırları içinde yer aldığını göstermektedir.¹⁴ Birbirini takip eden seferler sırasında Urartu Krallığı, İğdır'ın Karakoyunlu ilçe merkezinin güneydoğusundaki dağlık alanlarda Minuahinili ismi ile yeni bir kale ve tapınak alanı yapmıştır¹⁵ (Şekil 5). İnşa ve seferler sırasındaki yağma faaliyetleri ile ilgili bilgileri Körzüt Kalesi yazıtları da teyit etmektedir¹⁶. Yazıtlarda Erikua Krallığı'nın başkenti olarak Luhiuni ismi geçmektedir¹⁷ (Şekil 6). Urartu Krallığı, Luhiuni'nin ele geçirilişinin zor olduğunu belirtmektedir. Urartu'nun Erikua ile olan mücadelelerinin anlatıldığı yazıtlar, Karakoyunlu-Taşburun, Körzüt ve Hazinekapı/Analı Kızılı kutsal alanı olmak üzere üç farklı lokasyonda bulunmaktadır.¹⁸ Erikua Krallığı'nın gücünün kırılmaya başlandığı dönemde Urartu Krallığı bölgeye önemli yatırımlar yapmaya başlamıştır.¹⁹ Urartu Krallığı İğdır Ovası'na yerleştikten sonra Karakoyunlu'da Minuahinili ve Aktaş kaleleri gibi yeni yerleşim yerleri inşa etmiştir.²⁰

Şekil 5: Minuahinili Tapınak Bölgesi

¹³ Hüseyin Metin, Demir Çağı'nda Doğubayazıt-İğdır Arasındaki Kafkasya Yolu: Savunma Üniteleri, *Aras Havzası II Tarih Coğrafya Arkeoloji Kültür ve Sanat*, (Ed. Ayhan Yardımcı), Kabalcı Yayıncılık, İstanbul 2023 s. 95.

¹⁴ Ayhan Yardımcı, vd., Demir Çağı'nda Urartu'nun Orta Aras Havzası'na Düzenlediği Askeri Operasyonlar: Urartu-Erikua Krallıkları Arasındaki Mücadeleler, *Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8 (2), 2024, s.683-701.

¹⁵ Gizem Önal, *Geç Demir Çağı'nda İğdır Ovası*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kars, 2025, 26-27.

¹⁶ Margaret R. Payne, Urartu Çivi Yazılı Belgeler Kataloğu, s. 5.1.4.

¹⁷ Margaret R. Payne, Urartu Çivi Yazılı Belgeler Kataloğu, s. 5.1.3.

¹⁸ Şüheda Ablak, *Orta Aras Havzası'nın Demir Çağı Kültürleri*, Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayımlanmamış Doktora Tezi, Kars, 2023, s.31.

¹⁹ Taner Aydın, Geçmişten Günümüze Ağrı Dağı ve Çevresindeki Geçitler, *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 34, 2024, s. 482.

²⁰ Şüheda Ablak, *Urartu Araştırmaları Orta Aras Havzası*, Sonçağ Akademisi, Ankara, 2024, s. 16.

Şekil 6: Luhiuni

Sonuç

Aras Havzası dâhilinde yer alan Iğdır Ovası tarihsel süreçte önemli misyonlar yüklenmiştir. Gerek yerleşimin sürekliliği ve gerekse Demir Çağı'nda kendi krallığını kurmuş olması bu misyonların yansımalarıdır. Bugün yansıma olarak adlandırdığımız tarihi ve arkeolojik birçok site tespit edilmiş ve tespit edilmeye devam etmektedir. Kafkasya ve Doğu Anadolu Bölgesi gibi yüksek bir alanda yer alan Iğdır Ovası düşük rakımıyla oldukça cazip bir yaşam alanı olarak dikkat çekmiştir. Ova temelli yerleşimin en yoğun olduğu dönem eldeki bulguları göre; Demir Çağı'dır Bugün modern Melekli yerleşmesinin olduğu alanda birçok Demir Çağı yerleşmesi bulunmaktadır. Kalkolitik Çağ'dan itibaren yerleşime sahne olan bu ovanın bu bölümü Demir Çağı'nda en yoğun zamanlarını geçirmiştir. Bölge yerel Erikua Krallığı ile Urartu Krallığı'nın çekişme alanı haline dönüşmüştür. Urartu Krallığı'nın geride bıraktığı yazıtlardan anlaşıldığı kadarıyla bu mücadeleden Urartu Krallığı galip gelen taraf olmuştur. Geç Demir Çağı'na gelindiğinde ise bölgede tüm Ön Asya'da olduğu gibi Pers egemenliğinin hâkim olduğu anlaşılmaktadır. Melekli bölgesi lav akıntılarının ve ovanın iç içe geçtiği bir alanda olması aynı zamanda Ağrı Dağı etrafında konumlanan Anadolu, İran ve Kafkasya yollarının kesiştiği bir alanda da olmasından dolayı Kalkolitik Çağ ile birlikte tüm Tunç ve Demir Çağı kültürlerinin takip edilebileceği bir açık hava müzesi konumundadır.

Kaynakça

- Ablak, Şüheda, *Orta Aras Havzası'nda Demir Çağı Kültürleri*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Kafkas Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kars 2023.
- Ablak, Şüheda, *Urartu Araştırmaları Orta Aras Havzası*, Sonçağ Akademi, Ankara 2024.
- Aydın, Taner, Geçmişten Günümüze Ağrı Dağı ve Çevresindeki Geçitler, *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 34, 2024, s. 479-514.

- Doğan, Alican- vd., “Ağrı ve İğdır İlleri Orta ve Son Tunç Çağı Aras Boyalıları Kültürü, Kale, Nekropol, Yerleşim Yeri ve Çanak Çömlekleri 2019-2020 Yüzey Araştırması”, *2019-2020 Yılı Yüzey Araştırmaları 1. Cilt*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Ana Yayın No: 3714/1, Ankara 2022, s. 229-244.
- Durukan, Abdulhadi, İğdır Bölgesi Orta Tunç Çağı Merkezleri, *Aras Havzası I Tarih Coğrafya Arkeoloji Kültür ve Sanat*, (Ed. Ayhan Yardimciel-Taner Aydın), Kabalcı Yayıncılık, İstanbul 2022, s. 347-362.
- Karataş, Atilla, Geç Holosen’de Ağrı Dağı Volkanik Kütlesi Çevresinde Kuruyan/Kurutulan Göl, Gölet ve Sulak Alanlar, *Aras Havzası II Tarih Coğrafya Arkeoloji Kültür ve Sanat* (Ed. Ayhan Yardimciel) 2023, s. 9-26.
- Kırpık, Mehmet Ali, Tarihsel Süreçte Toplumların Yerleşim Alanı Belirlemelerine Biyolojik Açidan Bir Bakış: Bulakbaşı Sulak Alanı Örneği, *Aras Havzası II Tarih Coğrafya Arkeoloji Kültür ve Sanat* (Ed. Ayhan Yardimciel) 2023, s. 109-118.
- Kuftin, Boris Alekseevich, Urartskii ‘kolymbarii’ u podoshvy Ararata i Kuro-Araksii Enolit, *Vestnik Gosudarstvennogo Museya Gruzii XIII-B*, Tibilisi, 1944, s. 73-83,
- Metin, Hüseyin “Demir Çağı’nda Doğubayazıt-İğdır Arasındaki Kafkasya Yolu: Savunma Üniteleri”, *Aras Havzası II, Tarih, Coğrafya, Arkeoloji, Kültür ve Sanat*, (Ed. Ayhan Yardimciel), Kabalcı Yayıncılık, İstanbul, 2023, s. 95-108.
- Metin, Hüseyin-vd: “İğdır-Melekli’deki Delikkaya Yerleşimi: İlk Gözlemler”, *Amisos 1 Orta Aras Havzası Özel Sayısı*, 2022, s. 56-63.
- Önalın, Gizem, *Geç Demir Çağı’nda İğdır Ovası*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2025.
- Payne, Margaret R., *Urartu Çivi Yazılı Belgeler Kataloğu*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 2006.
- Ural, Selçuk, Cumhuriyet Devrinde Orta Aras Havzası’nda Arkeolojik Faaliyetler, *Aras Havzası II Tarih Coğrafya Arkeoloji Kültür ve Sanat* (Ed. Ayhan Yardimciel) 2023, s. 119-138.
- Yardimciel, Ayhan, İğdır’da Bir Orta Tunç Çağı Kompleksi Aşağı Erhacı Yerleşimi ve Kalesi, *Seleucia VIII*, s. 91-123.
- Yardimciel, Ayhan, vd., Demir Çağı’nda Urartu’nun Orta Aras Havzası’na Düzenlediği Askeri Operasyonlar: Urartu-Erikua Krallıkları Arasındaki Mücadeleler, *Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8 (2), 2024, s. 683-701.
- Yiğitpaşa, Davut, İğdır/Koruktepe II Höyüğü, *Amisos 1 Orta Aras Havzası Özel Sayısı*, 2022, s. 85-94.

Extended Abstract

Historically, some regions have stood out compared to others due to their location and geographical endowment. These regions are located at the intersection of important roads and passages. Rich pastures and water resources also stand out in terms of geographical endowment. When these factors come together, these areas become attractive to human communities for settlement. The Melekli Town in question is located within the borders of Iğdır province, within the Central Aras Basin. The land covered by the town and the province lies on the northern slopes of Mount Ararat. This area is also where volcanic flows originating from Mount Ararat connect with the plain. This section contains hills of moderate difficulty. All of these hills were preferred as settlements by the cultures of the period. Factors such as security, command of the plain, and the source of building stone were the determining factors in this preference. Such hills, rich in stone and rock, were converted into settlements with less labor. Melekli, located on the southern border of Iğdır province and the plain of the same name, contains numerous such hills. Research indicates that almost all of the hills were converted into secure habitation sites. This hill-centered settlement strategy also holds great importance for the control of water resources. Melt snow and other spring waters originating from Mount Ararat were collected by reservoirs built around the hills where they approached the plain from the slopes of the high-altitude mountain. The Melekli region's archaeological cultural heritage dates back to the Chalcolithic Age. This dating is based on the Delikkaya settlement. Research has also yielded important information about the settlement strategies and economic activities of the Chalcolithic culture, particularly at the Delikkaya settlement. In addition to obsidian arrow and spearheads, obsidian cutting and piercing tools designed for everyday use have also been discovered at the Delikkaya settlement. However, the relatively low elevation of the hill on which the settlement is situated indicates that there was no danger during this period. Therefore, it is understood that the arrow and spearheads identified were used for hunting. Delikkaya settlement is also an extremely rich site in terms of ceramics. Among the ceramics found in a wide variety of forms and decorations, a small number of thickly banded beige painted ware are also present. Other settlements in the region contemporary with the Delikkaya Chalcolithic Age settlement are Gölüstü 1 and Gölüstü 2. Unlike these settlements, ceramics dating to the Chalcolithic Age were also uncovered at Koruktepe II Mound. It is also important to note that the ceramic repertoires of these four settlements are consistent. It is understood that settled life continued in the region during the Bronze Age. Findings from the Kültepe settlement, in particular, indicate that the region fell within the Kura-Aras culture's expansion area during this period. Explorations at the mound have identified a sacred hearth and black-burnished ceramic sherds characteristic of the Kura-Aras culture. The Melekli region is also rich in the Middle Bronze Age materials, and one of the most important settlements of this period is Gelinciktepe. This hill is one of the aforementioned hills located where the Mount Ararat lava flows meet the plain. Urartian inscriptions indicate that a significant population inhabited the region during the Iron Age. The large population also led to an increase in the number of settlements during this period. Inscriptions left behind by the Urartian Kingdom regarding its campaigns in the region describe both the destruction of important settlements and the deportation of their inhabitants. Urartian inscriptions indicate that a kingdom called Erikua existed in the region and that this kingdom had a capital called Luhiuni. In the conflicts that began with the Urartian King Menua and continued until his grandson Sarduri II, the Urartian kingdom appears to have been consistently on the offensive. Consequently, a series of Urartian campaigns resulted in the destruction of settlements and the transfer of the population to the capital, Tushpa. The Urartians also carried away the region's animal herds during these plundering expeditions. Research conducted in light of these inscriptions has identified sheepfold-style animal shelters in many of the region's Iron Age settlements. The Melekli region, with its favorable climate and geographical

endowment is one of the few regions where settlement patterns, dating back to the Chalcolithic Age, have been preserved to the present day, thus possessing a rich cultural heritage.